

جمهوری اسلامی ایران
وزارت آموزش، پرورش
بازر آموزش، حرفه‌های
مجلس عالی آموزش و پرورش
معاونت آموزشی و پرورشی

شماره رهبران آموز

دبیرخانه توسعه فرهنگ، درس، پژوهش و نظارت و راهنمایی آموزش در مدارس

فصلنامه آموزش - بهار ۱۳۹۸ - شماره ۲

تعمیراتی گفتمان
تعمیراتی گفتمان
درس پژوهشی
درس پژوهشی

شهر رهبران آموز

فهرست

- ۲..... سخن مدیر مسئول
- ۴..... درس پژوهی ارزش انجام در آموزش را دارد
- ۶..... تجربه ای از روش تدریس معکوس (استان قزوین).....
- ۱۰..... پرسش و پاسخ
- ۱۳..... برخی ویژگی های ناظرین
- ۱۶..... نکته ها و گفته ها.....
- تجربیات درس پژوهی و نظارت بالینی در مدارس
- ۱- تجربه ای از درس پژوهی در درس ریاضی (استان خراسان شمالی)
- ۲۰..... ۲- تجربه ای از نظارت بالینی در درس فرهنگ و هنر (استان لرستان).....
- ۲۲..... ۳- تجربه ای از نظارت بالینی در درس نگارش (استان سمنان).....
- ۲۴..... ۴- تجربه ای از درس پژوهی در درس مطالعات اجتماعی (استان لرستان).....
- ۲۶..... ۵- تجربه ای از درس پژوهی در درس فرهنگ و هنر (استان کردستان).....
- ۲۸..... برای کمک به یادگیری دانش آموزان ، احساسات را به کار گیرید(ترجمه زهرا ملکی).....
- ۲۹.....

فصلنامه آموزشی - بهار ۱۳۹۸ - شماره ۲

صاحب امتیاز: دبیرخانه کشوری توسعه فرهنگ درس پژوهی و نظارت و راهنمایی آموزشی در مدارس

مدیر مسئول: ابراهیم آرزو

سر دبیر: شراره پورحسن

هیئت تحریریه: ابراهیم بابا ،

داود نوروزی، آرزو جواهری نیا

فاطمه هادی ها، نرجس نظریان

صفحه آرای و طراح روی جلد:

داود نوروزی

نشانی:

قزوین - بلوار امام خمینی - اداره کل آموزش و پرورش استان قزوین - اداره تکنولوژی و گروه های آموزشی

تلفن:

۰۲۸۲۳۳۳۳۳۶۷

آدرس سایت:

<http://sup.gam1.medu.ir>

دروازه تهران قدیم قزوین

دروازه تهران قدیم یا دروازه قدیم تهران دروازه‌ای تاریخی در ورودی جنوب شرقی شهر قزوین است که جاده تهران قزوین از آنجا وارد قزوین می‌شد. این دروازه از شهر قزوین در برابر حملات و دزدی و غارت شهرهای دیگر محافظت می‌کرده‌است. در آغاز، این دروازه در بیرون شهر ساخته شده بود. ولی هم‌اکنون به دلیل گسترش جمعیت، در درون شهر قزوین قرار دارد.

شهر قزوین در گذشته نه دروازه داشت که به نام‌های دروازه رشت (غرب شهر، ضلع غربی خیابان تبریز)، دروازه درب کوشک (شمال شرقی شهر)، دروازه تهران (جنوب شرقی شهر، ابتدای خیابان تهران قدیم)، دروازه شیخ‌آباد (شمال شرقی شهر، خیابان سعدی)، دروازه مغلوک یا دروازه همدان (جنوب غربی شهر، محله مغلوک)، دروازه کندوار (جنوب غربی شهر، شاهزاده حسین)، دروازه ساوالان (جنوب شرقی شهر، شاهزاده حسین)، دروازه راه ری (جنوب شرقی شهر، سنجیده مسجد) و دروازه پنبه‌ریسه (شرق شهر، خیابان طالقانی) معروف بودند. هر یک از این دروازه‌ها در گذشته نه چندان دور به عنوان هویت فرهنگی و هنری قزوین مطرح بوده و هنر مردمان این دیار را بیان می‌کرده‌است.

عکس از داود نوروزی

از نگاه افلاطون برانگیخته شدن هیجان و احساس شروط آموختن هستند. مشکلی فراگیر که مبتلابه همه مدارس در جهان امروز را شامل می‌گردد آن است که دانش آموزان امروزی با کلاس‌هایی که به سیاق مدارس دوران دانش‌آموزی معلمان اداره می‌شود احساس لذت نمی‌کنند و از بودن در

کلاس‌های این‌چنینی خسته و فرسوده می‌نمایانند. اگر قول‌گاردنر

را بپذیریم که فضای کلاس‌های درس ما با دنیای بیرون فاصله بسیار دارد.

اولین موضوعی که ذهن یک معلم فعال را به خود مشغول می‌کند این است

که: چه باید کرد؟ برای پر کردن

این فاصله چه اقداماتی ضروری است؟

در پاسخ به پرسش‌های مطرح شده و ایجاد جذابیت در کلاس صاحب‌نظران پیشنهادها و راهکارهای زیادی را مطرح کرده‌اند که از آن میان آموزش معلمان و ارتقا مهارت‌های حرفه‌ای آنان از یکدیگر به وسیله درس پژوهی، نظارت و مربی‌گری همتا و... می‌توان اشاره کرد. که هدف اصلی آن اصلاح روش‌های تدریس معلم است، زیرا با توجه به دنیای پیچیده کلاس و تدریس، روش تدریس وی تنها یک مورد از موارد متعددی است که در امر یاددهی و یادگیری موثر است که به گمان نگارنده مهمترین عامل محسوب می‌گردد. درس پژوهی یکی از روش‌های توانمندسازی دبیران است که با

اجرای آن در فضای زنده کلاس معلمان از تجربه‌های تدریس یکدیگر می‌آموزند و با تولید دانش حرفه‌ای به ارتقا رفتارهای حرفه‌ای هم‌کمک می‌نمایند. در گام نخست می‌بایست این گمان‌آشوبه را که چون درس پژوهی وارداتی است پس قابلیت اجرا شدن در مدارس ما را ندارد به دور افکنیم زیرا

اول: آموزش چیزی به نام مرزهای

جغرافیایی نمی‌شناسد چون با

موضوعات ثابتی چون کلاس

درس، معلم و دانش‌آموز

سروکار دارد که جدای از

تفاوت‌های جزئی در بسیار

از جهات شبیه هم رفتار

نموده و از اصول روانشناسی

یکسانی پیروی می‌نمایند.

دوم: می‌توان موارد متعدد سراغ

گرفت که پیش از آنکه درس پژوهی در ایران طنین‌انداز شود بسیاری از دبیران ما از این روش همیاری بهره می‌جستند.

سوم: نام‌ها و واژه‌ها به تنهایی راوی خوبی

برای ترسیم عملکرد یک طرح یا برنامه نیستند

و جالب اینکه وقتی در متن این برنامه‌ها قرار

می‌گیریم و به مثبت بودن اجرای آن فکر

می‌کنیم تا حدود زیادی از گزندگی ناشی

از اجرا و آثار منفی آن کاسته می‌شود پس

توصیه می‌کنم درگیر و اسیر واژه‌ها نشویم.

درس پژوهی به مثابه پژوهش در عمل

درس پژوهی به دنبال آرایه یک مدل و یک شیوه از همکاری گروهی و شکل‌گیری روح و روحیه تیمی در فضای مدرسه است که قرار

است بهره‌گیری از خرد جمعی را از طریق ممارست کار تیمی دبیران به دانش‌آموزان

آموزش دهد. ترویج کار تیمی، بهره‌گیری از

خرد جمعی و همکاری‌های حرفه‌ای از جمله

حلقه‌های مفقوده در مدارس ما هستند.

درس پژوهی به دنبال اجرای عملی این

نظریه است که یادگیری حد و مرز ندارد و

این موضوع در پرتو درس پژوهی برای معلمان

معنای ویژه‌ای می‌یابد زیرا در ترکیب تیم

درس پژوهی افراد متعدد با رده سنی و گرایش

های تحصیلی مختلف و... حضور خواهند یافت.

در عین حال نگاه آرمان‌گرایانه به این موضوع

نیز ما را از اهداف آن دور می‌سازد. با این

توضیح که انتظار داشته باشیم با اجرای آن

تمامی مشکلات آموزشی از چهره آموزش و پرورش رخت بر بندد نگاهی ساده‌اندیشانه است.

در معنای درست هر یک از برنامه‌ها در

صدد رفع نقص بخشی از شیوه‌های قدیمی

و کهنه محسوب می‌شوند که تا تحقق

نهایی آنها نیازمند گذر زمان، شکیبایی و

گام‌هایی تدریجی و اصولی هستیم تا مدارس

به آرمانشهر توصیفی صاحب‌نظران فن

یعنی «مدارس یادگیرنده» تبدیل شوند.

در این رهگذر نقش مدیران نقشی بی

بدیل است که با توجه به تاکید ماکد

اسناد بالادستی و سند تحول و همچنین

برنامه‌تعالی مدیریت انتظار می‌رود

مدیران، هدایت و رهبری معلمان را

در این فرایندها بر عهده گیرند.

درس پژوهی ارزش انجام درآموزش را دارد

شراره پورحسن

آنچه امروز بدان بسیار توجه می شود و جزء خط مشی و اصول آموزش و پرورش و نیز دانشگاه فرهنگیان به شمار می آید پرورش معلم فکور و پژوهنده در امر تدریس و تولید دانش بومی است این امر معلمان را ملزم می نماید که به سمتی حرکت کنند که در ضمن آن، آنچه سند تحول بنیادین و همچنین نیازهای نسل جدید آموزش و پرورش و نظام آموزشی ایران است تحقق یابد، از این رو درس پژوهی که امتحان خود را در کشورهای پیشرفته از نظر آموزش پس داده است برگزیده شده و ما بر آنیم تا با معرفی و ارائه مدل بومی برای درس پژوهی، گامی در جهت تحقق انتظارات مطرح شده در سند تحول بنیادین و نیز برنامه و سند چشم انداز توسعه برداریم.

اگر شما در مدرسه همکار هم رشته ندارید می توانید از فرآیند آموزش خود فیلمبرداری نموده و برای تحلیل آن اقدام نمایید و یا از یک صاحب نظری که بتواند پیشنهادات بهتری به شما ارائه دهد کمک بگیرید.

درس پژوهی در ایران با مراحل انتخاب مسئله، برنامه ریزی درسی، آموزش درس،

دلیل اینکه درس پژوهی ارزش انجام آن را دارد اینست که:

۱. باعث تقویت و پیشرفت آموزش می شود.
۲. در مقایسه با کارگاه ها و سمینارها که بطور کلی درباره راهبردهای آموزشی بحث و گفتگو می کنند یک شیوه ایده آل برای تقویت آموزش است.
۳. این شیوه بر یک کلاس درس خاص تکیه دارد.
۴. معلمان بر چگونگی یادگیری دانش آموزان و انواع فعالیت هایی که باعث یادگیری و تفکر دانش آموزان می شود تاکید دارد.
۵. با تمرکز و تجزیه و تحلیل بر یک درس خاص، مواد آموزشی، اهداف و طراحی آموزشی بدون اینکه نیازی به یک بازبینی کلی و گسترده یک دوره باشد این شیوه آموزشی صورت می گیرد.

معجزه درس پژوهی در ایجاد فرصت شود. برای افزایش شگفت انگیز دانش و موفقیت گروه درس پژوهی بسته به توانایی های حرفه ای معلمان برای علاقه اعضای گروه به کار جمعی ، تدریس اثربخش است که از طریق هم نقد پذیری و عشق به دانش آموزان ، افزایشی و انجام کار گروهی حاصل می یادگیری و پیشرفت است.

می دانستم که در این روش معلم تمام محتوایی که قرار است در یک جلسه به دانش آموزان آموزش دهد را باید از پیش در اختیار آنان قرار داده و آنها باید در خانه یا فضایی به غیر از کلاس درس به صورت انفرادی محتوای آموزشی مورد نظر را با دیدن فیلم، آزمایش، فایل متنی و صوتی یا هر آنچه معلم برای یادگیری بهتر موضوع جلسه کلاس در اختیار آنان قرار داده بیاموزند و در کلاس حاضر شوند. با این علم تصمیم گرفتم روش تدریس معکوس را برای این مبحث با کمک همکارانم اجرا نمایم.

ناظرین آموزشی افراد حرفه ای و باهوشی هستند که در مورد شیوه های تدریس آگاه و دارای دانش علمی زیادی بوده و نقطه نظرات و ایده های خود را به اشتراک می گذارند. اینان به بهبود کیفیت آموزشی علاقه مند و دل مشغول هستند. کمبودها و نواقص برنامه های آموزشی سنتی را می دانند بنابراین در تشکیل تیم های درس پژوهی برای یافتن روش های خلاق و نو پیشنهاد می دهند. آنان برای ارتقاء سطح علمی، بروز بودن و خدمات دهی در برنامه های نظارت بالینی به یادگیری حرفه ای در درون اجتماع یادگیرنده مشارکت محور (تیم ناظرین آموزشی درس پژوه مشارکت محور، دانش خود را در مورد تدریس منظم و مداوم برای حمایت از یادگیری حرفه ای و رشد شخصی یکدیگر از طریق تجزیه و تحلیل انتقادی نظریه ها و ایده ها، تحلیل رفتارهای موجود و رفتارهای معلم و شاگرد با یکدیگر ملاقات نموده و با بیان مفصل باورها و مشاهدات فرآیند آموزش در اجتماع یادگیرنده ظرفیت خود را برای شنیدن دیدگاه دیگران به معنی دیدن جهان از

در عصر نوین آموزشی، تدریس براساس نظامات فکری انفرادی جایگاهی ندارد. امروزه جامعه یادگیرنده مطرح است. همیشه برون داد چند فکر بهتر از یک فکر است چون تدریس پیچیده و ابعادش زیاد است همفکری با دیگران در تدریس موفقیت در کارها را تسریع می بخشد

در انجام آزمایش های ساخت موتور الکتریکی و مولد برق ساده (درس علوم تجربی پایه هشتم) موفق نبودم و این موضوع ذهنم را درگیر کرده بود

استان قزوین، دبیرستان ام ابیها
اعضاء تیم: شراره پورحسن، مینا کچینه باف، زهرا صادقی پور، فاطمه طه هایی

بنابراین برای طراحی کلاس به شیوه معکوس در گام نخست نیازمند به برنامه ریزی دقیق، یافتن منابع متعدد و بررسی آنها و نهایتاً انتخاب بهترین منبع آموزشی بودیم بطوری که دانش آموزان در غیاب معلم و با کمک کتاب درسی بتوانند بر ساخت موتور الکتریکی و مولد برق ساده مسلط شوند. از طرفی چون کار عملی بود و هزینه خرید ابزار و وسایل مورد نیاز را در برداشت، پشتیبانی فنی و حمایتی مدیر را هم می طلبید. "چه نکاتی را باید در ساخت موتور الکتریکی و مولد ساده برق رعایت کنیم؟" را به توافق رسیده و در اختیار همه دانش آموزان قرار دادیم

زمان ممکن، همه دانش آموزان بر روش ساخت آن عملاً مسلط شده و نظریه های تولید برق در این مبحث را عینیت بخشیم. چرا که چند سال آن را تدریس می کردم اما همیشه به دلیل کمبود وقت و پاسخ نگرفتن آزمایش از دست ساخته های دانش آموزان تدریس کامل این قسمت از درس ابر باقی می ماند. و این موضوع آرامش درونم را به هم می ریخت. هنگامی که چالش خود را با معلمان هم رشته مدرسه مطرح نمودم آنان روش تدریس معکوس را پیشنهاد نمودند

تجربه ای از روش تدریس معکوس

با خود می اندیشیدم چگونه میتوانم آزمایش ساخت موتور الکتریکی و مولد برق ساده فصل هشتم درس علوم تجربی پایه هشتم را به گونه ای در کلاس آموزش دهم که در کمترین

در پایان کلاس دانش آموزان موظف شدند وسایلی که از مدرسه به امانت بردند را برای استفاده سایر دانش آموزان برگردانند. این روش توسط سایر معلمان علوم در کلاس های دیگر تعمیم و اجرا شد.

مزایای روش اجرا شده چه مواردی بوده است؟

۱. با کمک تیم درس پژوهی به محتوای کاملی از روش ساخت موتور الکتریکی و مولد ساده برق دست یافتیم که برای همیشه قابل استفاده بود.

۲. فرآورده ها (دست ساخته های دانش آموزان) به واضح بودن توضیحات معلم و فرصت یادگیری را تا سر حد تسلط فراهم می گردد.

۳. دانش آموزان اقرار می کردند چندین بار با کمک اولیاء جهت ساخت موتور و مولد آزمون و خطا کردند تا به نتیجه مطلوب رسیدند. (مسلماً" این آزمون و خطاها منجر به از دست دادن وقت کلاس می شد بنابراین در مدیریت زمان به صرفه بود)

۴. برخی دانش آموزان عنوان کردند با پیچیدن ۵۰ دور سیم به دور لوله پلاستیکی (سرنگ) به نتیجه مطلوب جهت ساخت مولد ساده برق رسیدند که به راحتی برق تولید می کرد. این تجربه به کلاس های دیگر منتقل می شد و به مدیریت زمان و همچنین تقسیم سیم ها

حال محتوای آموزشی آماده است جهت تهیه وسایل مورد نیاز برای ساخت باید تصمیماتی می گرفتیم چراکه اکثریت دانش آموزان بضاعت تهیه همه وسایل مورد نیاز را نداشتند. بنابراین با حمایت مدیر مدرسه، برخی از مواد و وسایل لازم توسط مدیر مدرسه تهیه شد (از جمله سیم مخصوص نازک لاک، آهن ربای نئودیمیوم، سیم های سوسماری) تهیه سایر وسایل (لیوان کاغذی، باتری و جای باتری، سرنگ، لامپ LED، گیره کاغذی) در بضاعت دانش آموزان و یا در آزمایشگاه مدرسه موجود بود. در نتیجه وسایل مورد نیاز در اختیار دانش آموزان یک کلاس گذاشته شده تا آنان در منزل اقدام به ساخت موتور الکتریکی و مولد برق ساده نمایند.

بیش از ۹۰ درصد دانش آموزان موفق به ساخت موتور الکتریکی و مولد برق شده بودند. و آنانی که موفق نشده بودند با تبادل نظر با سایر دوستان و راهنمایی معلم به بررسی مشکل و چرایی عدم موفقیت پرداختند. آنان در کلاس پس از رفع اشکالات جزئی کار خود را به معلم ارایه دادند. سپس به تدریس علت علمی چرخش سیم پیچ با حضور آهن ربا و علت تولید برق در اثر حرکت آهن ربا در میدان مغناطیسی پرداختیم. بسیار لذت بخش بود آنچه که می گفتم عینی در وسیله های ساخته شده مشاهده می کردند، این بار به

انگلیسی این خواهد بود که اعضای گروه ابتدا با مطالعه درباره انواع بازی های انگلیسی مناسب کلاس با توجه به اهداف درس مربوطه با پیشنهاداتی به اولین جلسه رسمی درس پژوهی وارد می شوند، سپس گفتگوهای این جلسه را انتخاب بهترین طرح یا بازی به همراه استدلال ها و هم اندیشی ها شکل خواهد داد.

اجرای چه تعداد درس پژوهی برای یک معلم لازم است؟

درس پژوهی یک نسخه بهبود سریع نیست، بلکه یک سیستم کاملا آرام و انعطاف پذیر یادگیری معلم در حین عمل است. نمی توان انتظار داشت معلمی با مشارکت در یک یا دو گروه درس پژوهی به حد اعلائی از رشد حرفه ای برسد. یک درس پژوهی تنها تعداد محدودی از مسائل تدریس را رفع می کند. عبور از پیچیدگی های تدریس مستلزم انجام چندین درس پژوهی است. بنابراین لازم است

مجموعه ای از مسائل تدریس از طریق درس پژوهی یا سایر روش های حل مسئله رفع گردد تا معلم بتواند در پیوستار رشد به سمت تکامل در حرکت باشد. پس از تجربه چندین درس پژوهی و تمرین راه حل یابی برای مسائل تدریس، انتظار می رود معلم به مرحله ای از رشد حرفه ای مرسوم به «خود راهبری» برسد و جز در مواردی

خاص، به طور مستقل از عهده مشکلات تدریس خود برآید. با این حال یک معلم خود راهبر می تواند در انتقال تجربیات خود به سایر معلمان نقش به سزایی را ایفا کند.

مدیریت زمان در نظارت بالینی چگونه است؟

همانطور که به عنوان یکی از فاکتورهای مهم از معلم انتظار می رود زمان تدریس خود را به خوبی مدیریت کند، ناظر بالینی نیز باید در انجام کار خود مدیریت زمان داشته باشد.

به معنای ناقص گذاشتن فرآیند آن نیست. البته حصول نتیجه مطلوب و تک مرحله ای بودن تدریس ها در این مدل از درس پژوهی بیشتر محتمل است. بدیهی است مسائل خرد درس پژوهی نیاز به صرف

وقت و انرژی کم تری دارند. این موضوع خود می تواند انگیزه ای برای دبیرانی باشد که به خاطر وقت گیر بودن فرآیند درس پژوهی رغبت زیادی به شرکت در آن پیدا نمی کنند. ضمن اینکه می توان درس پژوهی های خرد را به عنوان مقدمه و تمرینی برای درس پژوهی های وسیع تر انجام داد.

آیا راه حل یابی برای مسائل درسی

همیشه با اتکا به فکر و ایده های

اعضای گروه درس پژوهی امکان

پذیر است؟

در یک گروه درس پژوهی گاهی

لازم است، برای پیدا کردن راه حل

مناسب برای مسئله موجود دست به

مطالعه و تحقیق زد. همیشه راه حل ها

جایی در ذهن اعضای گروه نیست. چنانچه

راهکارهای چاره گشا از تعامل بین اعضا به دست نیامد و نیاز به ایده ای نو بود، لازم خواهد بود اعضا با هماهنگی صورت گرفته به دنبال مطالعه درباره موضوع تخصصی در کتاب ها و مقالات و سایر یافته های علمی باشند. با این حال این اعضای گروه هستند که باید نسبت به قابلیت اجرا و کارآمدی راه حل های برگرفته از یافته های علمی در کلاس درس تصمیم نهایی را بگیرند. یک مثال درباره مسئله ای مثل ایجاد انگیزه در کلاس زبان با استفاده از بازی های

پرسش و پاسخ

ابراهیم بابا

می تواند به شکل ها و در مکان های مختلفی صورت گیرد. در لابلای کتاب های کتابخانه ها، در کلاس های دانشگاه ها، در کارگاه های آموزشی معلمان، در دوره های ضمن خدمت، در جلسات شورای دبیران و ... همه این ها بر اساس تجسمی از محیط و شرایط کلاس و در موقعیتی انتزاعی صورت می گیرند. هیچ کدام ملموس تر و واقع بینانه تر از روش های حضور پژوهنده یا پژوهندگان در محیط واقعی یا جامعه تحقیق یعنی کلاس درس نیستند. هر آنچه در سایر روش ها و مکان ها «تصور و تجسم» می شود، در مدل های پژوهش کلاسی مثل درس پژوهی و نظارت بالینی از نزدیک «لمس» می شود و از این رو نتایج از اعتبار و کاربرد بیشتری برخوردارند. در همین راستا، استیگر و هیبرت (۱۳۹۰) نیز منطق درس پژوهی را چیز ساده ای می دانند: «اگر می خواهید آموزش را بهبود بخشید اثربخش ترین جا برای چنین کاری کلاس درس است.»

درس پژوهی خرد چیست؟

تشکیل گروه درس پژوهی همیشه برای مسائل بزرگ تدریس نیست. گاه مسائل کوچک در تدریس مشکل ساز می شود که مجموع آن ها کیفیت تدریس دبیر را به طور کل تحت تاثیر قرار می دهد. این مسائل خرد می تواند یک موضوع کوچک از مبحث یک درس باشد که علیرغم جزئی بودن مسئله می بایست پررنگ تدریس آن بخش عملا طی شده و مشاهده و تحلیل گردد. لازم به ذکر است خرد بودن مسئله درس پژوهی

بازدیدهای کلاسی سابق و نظارت بالینی کنونی چه تفاوت هایی دارند؟

بازدیدهای کلاسی از سال ها پیش در آموزش و پرورش وجود داشته است، ولی امروز این بازدیدها با رویکردی جدید و روانشناختی و با هدف «کمک» مطرح است نه ارزشیابی. بازدیدهای سابق از کلاس درس معلمان اولاً کم تر صورت می گرفت و ثانيا سرزده و بیشتر متمرکز بر عیب یابی از معلم بود، بدون اینکه چاره ای برای مشکلات معلم از طرف ناظر اندیشیده شود. اگر هم راهنمایی وجود داشت به صورت کلی و بیشتر دستوری و با نگاهی از فرادست به فرودست بود. در این بازدیدها گاه ناظرین برای بررسی سطح عمومی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان سوالاتی را از دانش آموزان در حضور معلم می پرسیدند و معلمان استرس این را داشتند که نکند دانش آموزانشان موفق به پاسخگویی نشود! اما در نظارت بالینی، مشاهده از کلاس در چرخه ای از یک فرآیند چند مرحله ای قرار می گیرد و اصول و قوانینی بر آن حاکم بوده و هدف اصلی آن کمک به معلم در زمینه رفع مشکلاتش است. نظارت ها امروزه «معلم محور» است؛ یعنی نگاه به معلم با در نظر گرفتن تمام ابعاد وجودی او و حفظ حرمت و شخصیت معلم و توجه به نیاز های حرفه ای اش به هنگام نظارت.

درس پژوهی و نظارت بالینی چه تفاوتی با سایر روش

های بهبود یادهی-یادگیری دارد؟

مطالعه و تحقیق درباره بهبود شیوه های یادهی-یادگیری

برخی از ویژگی های ناظرین آموزشی

شراره پورحسن

بین ناظر و معلم است تا ناظر جذبه و کشش عاطفی نداشته باشد این رابطه در مسیری درست شکل نخواهد گرفت بنابراین معلم روحیه امداد طلبیدن از ناظر را نخواهد داشت. رابطه بین ناظر و معلم می بایست چنان باشد تا معلم در هر مرحله از کار به محض برخورد با مشکل بتواند با ناظر ارتباط برقرار نموده و مطمئن باشد که او نیز با رویی گشاده مسئله تا پیدا کردن راه حل ها ی مناسب پیش رود.

او باید از قوه استدلال و تجزیه و تحلیل بالایی برخوردار باشد تا بتواند در مواجهه با وضعیت دشوار در شرایط تصمیم های درست و منطقی بگیرد.

رهبر آموزشی نه باید بی عاطفه و خشک و نه بطور غیر عادی و مبالغه آمیز پر عاطفه باشد.

باور

فردی که رهبری آموزشی معلمان را برعهده می گیرد باید قبل از پذیرفتن این مسئولیت از باور قابل قبولی در حیطه مسئولیت خود برخوردار باشد. یعنی در خاطر او هیچ گونه شک، تردید، تزلزل، دلهره و اضطراب نسبت به فلسفه رسالت سازمانی در نقش رهبری آموزشی نداشته و ایمان و اعتقاد دارد. بنابراین باور او باید قبل از ورود به نظارت یا رهبری آموزشی مورد ارزیابی قرار گیرد.

سلامت عاطفی

عاطفه را نمک رفتار تشبیه می کنند عاطفه رابطه ای نزدیک با کار ناظر آموزشی دارد و به این مفهوم که رفتار ناظر به لحاظ کیفی حالتی بگیرد که قابل پذیرش باشد، چرا که بسیاری از جذب ها و دفع ها از طریق عاطفه انجام می گیرد. متذکر می شویم اعتدال سرلوحه رفتار ناظر است.

سستی اراده و تلون مزاج باعث عدم قاطعیت و بی برنامه گی می گردد. می توان گفت رهبر آموزشی نه باید بی عاطفه و خشک و نه به طور غیرعادی و مبالغه آمیز پر عاطفه باشد. سلامتی و تعادل عاطفی سبب در هم آمیختن به کارگیری مناسب پاداش و عقاب و جذب و دفع می گردد و زمینه های ثبات و استحکام عقاید، اهداف ریا، نگرش ها ، قدرت اراده، مصمم بودن و بالاخره پایداری در رفتار را فراهم می سازد.

چنانچه می دانیم بحث نظارت گفتمانی فرهنگی است که بیش از آن که تابع قوانین و آئین نامه های اداری باشد در پیچ و خم های روابط دوستانه و عاطفی مبتنی بر احترام متقابل شکل گرفته و استمرار می یابد. از آنجایی که این برنامه نیازمند دیدارهای متعدد

از آنجا که از ناظرین انتظار می رود تمامی فرآیند نظارت و راهنمایی را به طور کامل انجام دهند، ممکن است بسیاری از آن ها در عمل با مشکلاتی از لحاظ کمبود وقت مواجه شوند. باید حداکثر تلاش صورت گیرد تا نظارت بالینی باعث فوت وقت در زمان برنامه ریزی شده معلم برای تدریس نشود. توصیه می شود ناظرین حتی در مورد زمان ورود به مدرسه نیز از قبل برنامه ریزی کنند. جهت صرفه جویی در زمان، بخشی از مرحله آمادگی و هماهنگی می تواند تلفنی یا از طریق پیام رسان های صورت گیرد. بهتر است در صورت پیش بینی اینکه جلسه پس از مشاهده ممکن است طولانی باشد، خروج از کلاس کمی زودتر از وقت استراحت بین دو زنگ باشد. استفاده از زنگ های تفریح نیز به عنوان بخشی از جلسه پیش از مشاهده و پس از مشاهده توصیه می شود. با رعایت این نکات ناظر سعی می کند کمترین خلل را در روال عادی کلاس ایجاد کند.

جایگاه تدریس انعکاسی (Reflective Teaching) در ارتباط

با درس پژوهی و نظارت بالینی چیست؟

منظور از تدریس انعکاسی فرآیندی است که در آن معلم تدریس گذشته خود را تحلیل می کند و درباره روش های تغییر یا بهبود بخشیدن به آن با خود می اندیشد. او پس از خروج از کلاس از خود می پرسد که آیا این بهترین روشی

منبع: میرکمالی، محمد. رهبری و مدیریت آموزشی. انتشارات: نشر یسپرون. چاپ هفتم. ۱۳۸۱.

تعهد
 رهبر آموزشی یک فرد متعهد پای بند به اصول، فلسفه و اخلاق است. و اهدافی را که به خاطر حفظ و تقویت آن بسته است را حفظ می کند. او چنان متعهد و با تقوی است که معلمان او را فرد منزّه و عامل به عمل، قابل اعتماد و تبعیت می دانند.

بالغ بودن و داشتن پختگی
 رهبر آموزشی به درجه ای از رشد رسیده است که دارای قدرت تمیز، استدلال و نتیجه گیری است و از ویژگی هایی از قبیل آگاهی، حقیقت جویی، دفاع از حق، راستی، شجاعت، صداقت، دانش و تخصص

رفتار، کردار، برخوردها و راه حل هایی که ارائه می دهد احساس پختگی شود. او توانایی جسمی، عقلی و ادراکی برای قبول مسئولیت و تکالیف محوله دارد و به استقلال رسیده و صاحب رای است. و می تواند در باره امور آموزشی در ابعاد مختلف با طمأنینه و تواضع رفتار کند.

قدرت تخصصی و مرجعیت

ماهیت نظارت بالینی

نظارت و راهنمایی آموزشی (بالینی) چیزی متفاوت از بازرسی و کنکاش و ایراد گیری و امتیاز دهی است. نظارت بالینی به دنبال "نظارت و ارزشیابی" نیست؛ بلکه به دنبال "نظارت و راهنمایی" است. به دنبال راهنمایی از دور هم نیست؛ به دنبال راهنمایی از نزدیک (بالینی) است. روش کاری نظارت بالینی مشاهده، گفتگو، درک متقابل و راه حل یابی است. در این مسیر ایده آل گرایی مد نظر نیست؛ بلکه هدف کمک به معلم با توجه به شرایط موجود است تا از ظرفیت توانمندی های خود به نحو مطلوب استفاده کند و نسبت به وضع موجود بتواند یک قدم به جلوتر حرکت کند. بهره بردن از یک سیستم حمایتی چون نظارت بالینی "حق مسلم" هر معلمی است چرا که نظارت بالینی بار سنگین تدریس را بر دوش معلم سبک تر خواهد کرد.

زبان کار نباشیم

امام کاظم (ع) در کلامی ارزشمند به ضرورت کار و تلاش برای رشد و بالندگی اشاره کرده و فرموده اند: "کسی که دو روزش با هم برابر باشد، زبان کار است." کار بخشی از زندگی ماست. اگر بخواهیم در حرفه معلمی نیز زبان کار نباشیم

لازم است با داشتن خلاقیت و نوآوری و اقدام به تجربیات جدید به طور دائم در حال تغییر و رشد باشیم. معلم چنانچه امروزش از دیروز متفاوت نباشد، دیری نخواهد پایید که در مسیر فرسایش و روزمرگی خواهد افتاد. مرداب از بی حرکت بودن می گندد. همیشه راهی برای پیشرفت و متفاوت ظاهر شدن وجود دارد. پیوستار رشد و پیشرفت انتها ناپذیر است.

تفکر در دانش آموزان، تفکر در معلمان

امروزه آموزش و پرورش به دنبال پرورش تفکر است؛ هم در دانش آموزان و هم در معلمان. در دانش آموزان از آن لحاظ که آموزه ها را مورد نقد و تحلیل قرار داده و به راحتی هر چیزی را نپذیرند؛ متکی به حفظیات محض و یادگیری سطحی و موقتی نباشند و در هر مسئله ای مسیر تفکر سیستماتیک را برای پاسخ یابی طی کنند.

در مورد معلمان نیز هدف نهایی تربیت دبیرانی است که خود راهبر بوده و با تفکر و تحقیق در پیدا کردن راه حل برای مشکلات تدریستان پیشگام باشند. مسیر دست یابی به خود راهبری، مطالعه و تحقیق، خود ارزیابی، بهره بردن از خدمات مستمر راهنمایان آموزشی و

همچنین تدریس مشارکتی در قالب گروه های درس پژوهی و به طور کل گسترش فرهنگ گفتمان درسی در بین معلمان است.

راهنمایان آموزشی، یاران سفر

برخی از معلمان با اختلاط موضوعات، بسیاری از مشکلات آموزش و پرورش را به اشتباه به نظارت بالینی و مسئولین مرتبط با آن نسبت می دهند یا مشارکت در اینگونه فعالیت ها را منوط به حل انواع مشکلات شغلی خود می دانند. آن ها از اینکه بعضی کتاب های درسی ایراد دارند، وقت تعدادی از دروس با توجه به حجم کتاب کم است، و یا امکانات کافی در مدارس وجود ندارد، ناراحت هستند. در بیشتر مواقع حق با معلم است، اما باید بدانیم بسیاری از اختیارات از عهده بخش های مرتبط با نظارت خارج است. نظارت بالینی تنها یک مهره (جدید) از دستگاه عظیم آموزش و پرورش است. نظارت بالینی آمده است تا با وجود مشکلات موجود در کنار معلمان قرار بگیرد نه در مقابل آنان. آن ها یاران سفرند نه بار سفر. راهنمایان آموزشی یا ناظرین بالینی آمده اند تا در شرایط خاص کمک کنند. ناظرین بالینی افرادی از جنس معلم هستند که دغدغه های معلمان دغدغه های آن ها نیز

هست. مشکلات را همچون سایر معلمان می بیند و آن ها را انکار نمی کنند. از این رو یکی از اهداف راهنمایان آموزشی این خواهد بود که به معلمان کمک کنند تا بدانند چگونه می توانند با وجود مشکلات عدیده ناشی از محیط (و منتسب به خود) از عهده وظیفه خطیر تدریس به خوبی برآیند.

فرهنگ سازی تدریجی نظارت و راهنمایی آموزشی و دروس پژوهی در مدارس

نظارت و راهنمایی آموزشی و درس پژوهی چیزی نیستند که آمده باشند تا مدتی بمانند و بروند. آن ها آمده اند تا به نفع معلمان خود را با شرایط جدید وفق دهند و از این بستر ایجاد شده اختیاری و نه دستوری برای رشد حرفه ای خود استفاده کنند. این دو حقایقی انکار ناپذیر و ضروری اند که تا رسیدن به شرایط ایده آل خود نیاز به فرهنگ سازی دارند. هدف نهایی آن ها ایجاد فرهنگ تعامل و همفکری در بین معلمان است. مسئله فرهنگ سازی و تغییر فرهنگ مسئله ای پیچیده و زمان بر است که به تدریج اتفاق می افتد نه به یکباره. فرهنگ سازی عادی سازی رفتار است. ممکن است شروع کار کمی استرس زا و خستگی آور به نظر برسد ولی این تکرار صحیح کار است که باعث عادی سازی آن می شود. فرهنگ درس پژوهی و نظارت بالینی تحقق

ترویج فرهنگ گفتمان درباره مسائل

تدریس بین معلمان

از دیدگاه بسیاری از معلمان، انجام درس پژوهی با رعایت چرخه کامل آن شامل طراحی گروهی تدریس، اجرای طرح درس در کلاس، بازبینی تدریس، و تدریس (های) مجدد، معمولا فرآیندی زمان بر و با صرف انرژی مضاعف است. از میان مراحل درس پژوهی، مشاهده تدریس و ایجاد هماهنگی های لازم برای آن، شاید بیش از سایر مراحل پروسه، وقت گیر باشد. هر چند اهمیت

نظارت و راهنمایی آموزشی و درس پژوهی چیزی نیستند که آمده باشند تا مدتی بمانند و بروند. آن ها آمده اند تا به نفع معلمان بمانند. لازم است معلمان خود را با شرایط جدید وفق دهند و از این بستر ایجاد شده اختیاری و نه دستوری برای رشد حرفه ای خود استفاده کنند.

شیوه های سنجش تکوینی در کلاس
۳. درس پژوهی:

یافتن بهترین شیوه تدریس یک درس یا
یک مطلب از کتاب

۴. گفتگو و تبادل نظر با همکاران:
در مورد انواع تکالیفی که برای دانش

آموزان تعیین می شود.

روش اشتباه بدون توجه به ماهیت مسئله
ما را به سرانجام خوبی نخواهد رساند.

البته در مورد برخی مسائل شاید بتوان
از بیش از یک روش استفاده کرد. در زیر

روش های حل مسئله و مثال هایی از آن
ها آورده شده است:

۱. اقدام پژوهی:

در مورد دانش آموز یا دانش آموزانی
که تکالیفشان را انجام نمی دهند.

۲. نظارت بالینی یا همتا:

روش تدریس یک بخش از کتاب
یا مدیریت کلاس

درس و یا اجرای

او نباید منتظر فراخوان یا درخواست
های مافوق خود برای ارائه مستنداتی از

درس پژوهی باشد. بلکه از ابتدای سال
تحصیلی نه منحصر در ماه های خاصی

از سال که معمولا محدود به چند درس
تکراری و ثابت می شود، برای درس

پژوهی اقدام کند.

**روش گزینی مناسب برای حل
مسائل تدریس**

برای معلمی که با مسئله ای در تدریس

روبروست روش های متنوعی بسته به
نوع مسئله اش وجود دارد. استفاده از

از جشنواره تا فرهنگ

درس پژوهی یک کار تشریفاتی و صرفا
برای حضور در جشنواره و کسب رتبه

و جایزه نیست. معلم حرفه ای باید به
درجه ای از توانمندی و انگیزش درونی

برسد که همواره کلاس خود را در
معرض ارزشیابی و داوری ببیند و کمک

از همکاران برای حل مسائل موجود
در تدریسش را یک فرصت ببیند نه

تهدید. درس پژوهی و گفتمان درسی
با همکاران باید فعالیت

مستمر و همواره
معلم باشد.

این گفتمان می تواند در زمان ها و
موقعیت های مختلف از جمله زنگ های

جلسات شورای دبیران، گروه
های درسی مدرسه، کارگاه های درون

مدرسه ای و شبکه های مجازی بستری
برای تبادل تجربیات، بحث ها و استدلال

های معلمان درباره شیوه های مناسب
تدریس و راه حل یابی برای مسائل

تدریس باشد. شاید بتوان این گفتمان ها
را نسخه ای سهل گیرانه از درس پژوهی

دانست که فراگیر شدن آن در مدارس
بیش از هر نسخه دیگری قابلیت

تحقق دارد.

این مرحله بر کسی پوشیده نیست. این
صرف وقت و انرژی امری منطقی به

نظر می رسد چرا که ثمره اش یادگیری
حرفه ای به عنوان سرمایه ای قابل

استفاده برای سالیان متوالی است. با این
حال چنانچه معلمی امکان این را ندارد

که به هر دلیلی چرخه درس پژوهی را
کامل کند، با صرف نظر کردن از مشاهده

تدریس کماکان می تواند گفتمان های
درباره مسائل تدریس را که بدنه اصلی

درس پژوهی را شکل
می دهد حفظ

کند.

بعد از برش نمدها، طریقه دوخت جامدادی را توضیح داد. دانش‌آموزان در ابتدا شروع به دوختن زیپ کردند و سپس دور چند ضلعی را با توجه به اندازه شکل بدنه به طول یا عرض مستطیل دوختند. با انجام این پروژه، آن‌ها وجه‌های مختلف جامدادی و اندازه‌هایشان را عملاً لمس کردند.

سپس دبیر ریاضی با روش پرسش و پاسخ از دانش‌آموزان فرمول مساحت جانبی منشورها را تدریس نمود:

- دور جامدادی به چه شکلی است؟ پاسخ دادند مستطیل.

- مساحت مستطیل چگونه بدست می‌آید؟ که بیان نمودند طول ضربدر عرض.

- دور منشور(جامدادی) چه نام دارد؟ وجه جانبی.

- وجه جانبی با کدام قسمت جامدادی برابر است؟ مستطیل دور جامدادی.

- به نظر شما مساحت جانبی چگونه بدست می‌آید؟ مساحت جانبی با مساحت مستطیل برابر است پس طول ضربدر عرض می‌شود.

- با توجه به نمونه کارها از آنها سوال شد که عرض مستطیل کدام بخش منشور (جامدادی) است؟ دانش‌آموزان با توجه به نوع گسترده منشوری که رسم کرده بودند بیان کردند برابر با ارتفاع و در بعضی از نمونه کارها با دور قاعده چندضلعی.

- طول مستطیل با کدام بخش منشور(جامدادی) برابر است؟ بعضی از دانش‌آموزان پاسخ دادند برابر با دور قاعده چندضلعی و در بعضی از کارها برابر با ارتفاع منشور.

سپس دبیر توضیح داد که برای محاسبه مساحت جانبی منشورها باید مساحت مستطیل را بدست آورد که همان طول ضربدر عرض است ولی بجای عبارت طول و عرض، در منشور محیط قاعده و ارتفاع منشور گفته می‌شود پس مساحت جانبی برابر با محیط قاعده ضربدر ارتفاع منشور است.

در پایان کار از دانش‌آموزان خواستیم که یال‌های جامدادی خود را نیز با دوخت تزئینی بدوزند. و برای زیبا شدن جامدادی خود را تزئین کنند.

از آنجا که با همان تدریس اول به نتیجه مطلوبی رسیده بودیم، نیازی به تکرار تدریس ندیدیم و بنابراین فرآیند درس پژوهی را خاتمه دادیم.

نتیجه‌گیری: از آنجایی که دانش‌آموزان در تجسم حجم‌های هندسی دارای مشکل بودند، با شهودی کردن حجم‌ها به وسیله جامدادی درک آن‌ها را در تشخیص و محاسبه مساحت جانبی منشور افزایش دادیم.

برای دانش‌آموزان موقعیتی فراهم شد که به هندسه علاقه‌مند شوند و در گروه به بحث و گفت‌وگو بپردازند. این مدل تدریس باعث افزایش خلاقیت و ابتکار دانش‌آموزان شد که حتی آنها متوجه شدند که به راحتی می‌توانند جامدادی‌هایی به شکل استوانه و یا مکعب و هر منشور n پهلو دیگری که بخواهند را با پارچه یا نمد درست کنند. آن‌ها توانستند انواع الگوها را برای ساخت جامدادی‌های مختلف طراحی کنند.

تجربیات درس پژوهی و نظارت بالینی در مدارس

۱. تجربه‌ای از درس پژوهی در درس ریاضی

اعضای گروه: سانا زربانی و عفت محمدپور (دبیر ریاضی)،

نفیسه کوچک زاده دندانساز (دبیر کار و فناوری) - معصومه فرهادی (راهنمای درس پژوهی)

استان خراسان شمالی

گروه درس پژوهی خود را با هدف یافتن روشی مناسب و خلاقانه برای تدریس مساحت جانبی منشورها را (فصل ۶ ریاضی هفتم) تشکیل دادیم. با همفکری با هم این ایده به ذهنمان رسید که می‌توانیم با استفاده از ساخت اشکال سه بعدی یادگیری این مبحث را برای دانش‌آموزان ملموس‌تر کنیم. شکل سه بعدی جامدادی که برای دانش‌آموزان بعد از ساخت می‌توانست قابل استفاده نیز باشد را برای این کار در نظر گرفتیم. با مشارکت یکدیگر طرح درسی برای تدریس نوشتیم.

با توجه به تخصصی بودن ساخت جامدادی یکی از همکاران درس کار و فناوری را نیز به گروه درس پژوهی اضافه کردیم. با توجه به اینکه در جلسه قبلی طریقه رسم گسترده حجم‌های منشوری را در کلاس ریاضی تدریس نموده بودیم از دانش‌آموزان خواستیم که گسترده آنها را رسم کنند و به عنوان الگو جامدادی از آن استفاده نمایند.

دبیر کار و فناوری برای دانش‌آموزان توضیح داد که در الگو کاغذی قسمت بدنه و قاعده را برش بزنند سپس روی نمد قرار دهند و نمد را برش بزنند و بیان نمود که می‌توان قاعده جامدادی را برای صرفه جویی در مصرف نمد به طور جداگانه در گوشه‌هایی از کار قرار داد و یا از نمدهای دیگر استفاده کرد.

نمونه‌ای از جامدادی‌ها با اشکال مختلف

با توفیق با دبیر قرار بر این شد که درس مجددا در هفته موسیقی و یا آلات موسیقی برای هفته بعد مطالبی را تهیه کرده و مطالعه کنند و به کلاس بیاورند. در آخر نیز درس را با سخنی از بزرگان به پایان رساند.

در جلسه پس از مشاهده، لبخندی از رضایت بر لبان معلم وجود داشت. او خاطر نشان کرد که امروز دانش آموزانش را فعال تر، با انگیزه تر از همیشه و علاقه مند به یادگیری دیده است. او حتی تصورش درباره دانش آموزان نسبت به قبل تغییر کرده بود.

از اینکه راهنمای خوبی برای او در شناخت بهترش از موسیقی و شیوه های جذاب تدریس و باعث ایجاد علاقه در زمینه موسیقی در او شده بودم از من تشکر کرد. جالب اینکه حتی در کلاس سنتور هم اخیرا ثبت نام کرده بود! او علاقه خود برای همفکری با من در تدریس درس های بعدی را نیز ابراز از خواندن درس او سوالاتی از دانش آموزان در مورد موسیقی پرسید و دانش آموزان تا حدی به سوالات پاسخ می دادند:

کسی میتونه موسیقی رو تعریف کنه؟ چه مواردی از موسیقی در اطراف ما وجود داره؟ تا حالا به موسیقی های اطرافتون گوش دادید؟ میشه چند تا از آن ها رو نام ببرید؟ تا حالا با وسایل اطرافتان موسیقی نواختید؟ و سوالات زیادی که دانش آموزان را به فکر کردن در مورد محیط پیرامونشان تشویق می کرد.

سپس دبیر از یکی از دانش آموزان خواست که پشت لیوان های رنگی بایستد و با استفاده از دو خودکار ضرباتی به لیوان ها وارد کند. با زدن هر ضربه صدای خاصی از هر کدام از لیوان ها شنیده می شد. کم کم صداها نظم خاصی گرفتند و ریتم و وزن گرفتند. سایر دانش آموزان نیز با شور و هیجان دوست داشتند این کار را تجربه کنند. سپس معلم تصاویری از پرندگان و موج و آلات موسیقی در بین دانش آموزان پخش کرد. هر کدام از دانش آموزان در مورد تصاویر نظر و مطلبی را بیان کردند.

به عنوان تکلیف، دبیر از دانش آموزان خواست در مورد

۲. تجربه ای از نظارت بالینی در درس فرهنگ و هنر

محمد قربانعلی از استان لرستان

سمت: سرگروه درس فرهنگ و هنر

به عنوان ناظر بالینی یکی از دبیران را جهت نظارت و راهنمایی آموزشی انتخاب کردم. به خاطر عدم شناخت همکار از اهداف واقعی نظارت بالینی، ابتدا ایشان تمایل زیادی به مشارکت نداشت ولی پس از صحبتی کوتاه و شفاف سازی مسئله، اعتماد همکار جلب شد و کار نظارت و راهنمایی با حضور در کلاس ادامه یافت. موضوع درس موسیقی بود. همکار طرح درس مشخصی به صورت مکتوب و غیر مکتوب نداشت. او سعی می کرد با شیوه سخنرانی درس را برای دانش آموزان تشریح کند. کلاس پر جنب و جوش و پویا نبود. دانش آموزان در سکوت به صحبت های معلم که پر بود از واژگانی نامفهوم گوش می کردند و در مواقعی هم نگاهی به هم می انداختند. سپس دبیر از دانش آموزی خواست تا درس را بخواند و پس از آن دانش آموزان سوالاتی راجع به موسیقی از دبیر پرسیدند و او سعی می کرد از مشکل نبود امکانات برای ارائه بهتر درس سخن بگوید.

پس از پایان مشاهده با دبیر مربوطه جلسه ای برگزار نمودم و از اینکه حضور من را در کلاسش پذیرفته بود تشکر و قدردانی کردم. سپس به بیان مشکلات و نبود امکانات موجود در درس

۱. استفاده از وسایلی چون لیوان و آب و خودکار و یا چوب که در همه مدارس موجود و در دسترس می باشد
۲. مطالعه ی موضوعی موسیقی به زبان ساده
۳. استفاده از روحیه ی پژوهشی در بین دانش آموزان با همراهی معلم در اجرای یک قطعه موسیقی برای درک بهتر درس
۴. استفاده از دانش آموزانی که در زمینه ی موسیقی فعال هستند و می توانند به سوالات دانش آموزان دیگر پاسخ دهند

این موضوع روحیه ی همکاری و حس مسئولیت پذیری را در بین دانش آموزان نیز بیشتر می کند.

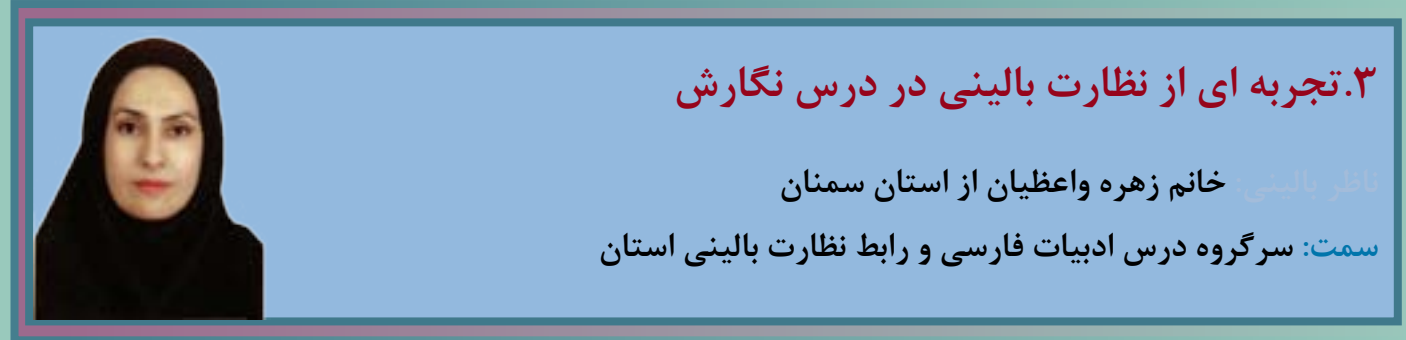
۵. تاکید به داشتن طرحی برای تدریس

۳. تجربه ای از نظارت بالینی در درس نگارش

ناظر بالینی خانم زهره واعظیان از استان سمنان

سمت: سرگروه درس ادبیات فارسی و رابط نظارت بالینی استان

پس از هماهنگی اولیه با دبیر مربوطه، در موعد مقرر در مدرسه حضور یافته و جلسه پیش از مشاهده را در فضایی محرمانه برگزار کردیم. در این جلسه در خصوص درس نگارش و روش های تدریس این درس به مدت یک ربع به گفتگو نشستیم. نتیجه این گفتگو کسب اطلاعات زیر بود:

پس از مراحل اولیه از قبیل سلام و احوال پرسی و توجه به حضور و غیاب دانش آموزان و ... روند کلی زیر در تدریس دبیر مشاهده شد:

- بررسی تکالیف جلسه قبل
- یاد آوری و مروری به درس جلسه ی قبل
- تدریس درس جدید
- نگارش انشا با موضوع درس توسط دانش آموزان
- دو نمونه دست نوشته و انشا توسط دانش آموزان دربارهٔ

درس جدید و ارائهٔ آن در همان لحظه

- تعیین تکلیف و نوشتن انشا در جلسه ی بعد.

در ادامه با همکاری همیار معلم، کنفرانس پس از مشاهده برگزار شد. در جلسه ی پس از مشاهده از روش (تشریک مساعی) برای اصلاح فرایند یاددهی یادگیری استفاده شد. بنابراین پس از بیان نقاط قوت و تشکر از تلاش های ارزنده دبیر، نکات لازم به ایشان یادآوری شد. به صحبت ها و نظرات ایشان با دقت گوش دادم و سعی کردم نظراتم را با لحن مناسب بیان کنم

نقاط قوت قابل ذکر در تدریس معلم عبارت بودند از: داشتن طرح درس و اجرای مناسب آن، صدای رسا و مناسب، مدیریت خوب کلاس و برقراری نظم، اتمام درس در وقت تعیین شده، جدیت در پیگیری تکالیف دانش آموزان، مرور درس جلسات قبل و یادآوری آن در حین تدریس درس جدید، بررسی انشای نوشته شده در کلاس.

• اطمینان از اینکه معلم از اهداف نظارت و راهنمایی آموزشی مطلع است و می داند که نظارت بالینی به دور از اهدافی مانند تفتیش و بازرسی و نقص یابی و ... صورت می پذیرد و ناظر و معلم هر دو از متخصصان تدریس و آموزش هستند و هر دو در نهایت باید نفع یادگیرنده را در نظر بگیرند.

- تمایل معلم به نوشتن انشا توسط دانش آموزان به صورت گروهی (البته ابراز داشتند به جهت کمبود وقت این کار هر چند جلسه یک بار اتفاق خواهد افتاد)

• باور معلم به استفاده از تکنولوژی آموزشی در حین تدریس و نبودن امکانات لازم در این خصوص

- پخش موسیقی بی کلام از دستگاه تلفن همراه خود در حین نوشتن انشا توسط دانش آموزان که ایشان باور داشتند تأثیر مثبت در نگارش دانش آموزان داشته است.

همراه معلم وارد کلاس درس (پایه هفتم) شده و پس از معارفه ی مختصر با دانش آموزان به آنها اعلام کردم دلیل حضور در کلاس، استفاده از تجربیات مفید دبیر و به کار بستن آنها در کلاس درس خود است. سپس با توجه به وضعیت کلاس، جهت مشاهده بهتر، در انتهای کلاس نشسته و تدریس دبیر و رفتار دانش آموزان مورد مشاهده قرار گرفت. مراحل تدریس حدود ۴۵ دقیقه به طول انجامید.

و نقاط قابل ارتقا در تدریس معلم عبارت بودند از: غیر فعال بودن بعضی از دانش آموزان در حین تدریس و عدم توجه معلم به این دانش آموزان، عدم جمع بندی مطالب درسی در انتهای کلاس، عدم پیگیری لازم در خصوص دانش آموزانی که در موعد مقرر انشای خود را در کلاس ننوشتند، تدریس اشتباه درس سوم و چهارم نگارش به جهت نزدیک بودن موضوع این دو درس به هم (طبقه بندی موضوع، کوچک کردن موضوع)

سپس نظرات معلم هم شنیده شد و با هم فکری با هم به این نتیجه رسیدیم که:

- برای مشارکت همهٔ دانش آموزان در کلاس و نوشتن انشا بهتر است از روش گروهی و تیمی و روشهای نوین تدریس استفاده کرد.
- برای ایجاد انگیزه و همچنین ایجاد شور و نشاط در کلاس برنامه ریزی شود.
- برای برطرف شدن بدخطی بعضی از دانش آموزان که خود یک معضل می باشد هر چند وقت یک بار به دانش آموزان متذکر شویم که قرار است انشای شما را دوستتان بخواند بنابراین باید خوش خط بنویسی تا او نیز بتواند انشای شما را بخواند به این ترتیب شما نمرهٔ انشای نوشته شدهٔ خود را خواهی گرفت و دوستت که انشای شما را می خواند نمرهٔ خوانش را خواهد گرفت. این فعالیت نه تنها سبب می شود که دانش آموزان بد خط سعیشان به نوشتن انشا با خطی خوش شود بلکه موجب شادی و نشاط در کلاس انشا نیز می شود.
- از ابزار کمک آموزشی برای تسهیل امر آموزش استفاده شود.
- در راستای بهبود روند ارزشیابی دانش آموزان گام برداشته شود و همچنین توجه به خودارزیابی مد نظر قرار گیرد.
- تا حد امکان از تکنولوژی در تدریس استفاده شود.
- در مورد تعیین تکلیف موافقت شد که با توجه به نیاز و توانایی دانش آموزان و با ترغیب دانش آموزان به پژوهش صورت پذیرد.

اما تسلط دبیر برای کنترل گروهها رضایت بخش نبود.

- پس از نوشتن انشا برای بهبود وضعیت جسمانی چند نرمش انجام شد.

• معلم قبل از این که دانش آموزان مطلبی بنویسند چک لیستی در اختیار هر گروه قرار داد که موارد مورد انتظار و نمره اختصاص یافته به هر قسمت را نشان می داد.

• دانش آموزان نیز در حین اجرای کار گروهی چک لیست خودارزیابی را پر می کردند.

• پس از طی زمان تعیین شده برای نگارش با شور و نشاط طرح تعویض نوشته ها برای خوانش نیز به اجرا در آمد و دانش آموزان به ارزیابی هم تیمی خود پرداختند.

• در تکلیف پایانی از دانش آموزان خواسته شد در صورت دلخواه علاوه بر نوشتن انشا درباره موضوع درس، به نقد و بررسی یک فیلم طنز مناسب بپردازند. در مجموع نسبت به تدریس اول مناسب تر و بانشاط تر بود

در پایان هدف مد نظر از نظارت و راهنمایی آموزشی محقق شد و از معلم به جهت بهبود روند آموزش تقدیر و تشکر به عمل آمد.

مشاهده دوم در قرار معلوم و بدون برگزاری نشست پیش از مشاهده انجام شد. دبیر محترم در این تدریس سعی کردند تا

جهت انجام آزمایش ذره‌بینی را از ناحیه‌ی دسته‌اش به طور افقی بر روی یک صندلی چسبانده و به طوری تنظیم کردیم که بر روی کاغذ سفیدی که در روی زمین قرار داده شده بود یک لکه‌ی نوری تشکیل شود. محل لکه‌ی نوری را علامت گذاری کرده و ساعت را یادداشت کردیم. در فاصله زمانی که برای جابجایی لکه نور منتظر بودیم به مباحث دیگر درس پرداختیم. پس از گذشت مدت زمانی حدود ۴۵ الی ۶۰ دقیقه، دوباره محل لکه‌ی موجود را علامت گذاری کرده و زمان دقیق را یادداشت کردیم. سپس با طرح سوالات هدف دار زیر سعی کردیم که دانش آموزان را به تفکر واداشته تا بر اساس آزمایش صورت گرفته و شواهد موجود خود به نتایجی مورد نظر آزمایش برسند:

- ۱ - چه مدت زمان از آزمایش شما گذشته است؟
- ۲ - حرکت لکه‌ی نور از کدام جهت به طرف کدام جهت است؟
- ۳ - جهت حرکت وضعی زمین چگونه است؟
- ۴ - سرعت تقریبی حرکت وضعی زمین چقدر بوده است؟

نتیجه نهایی این شد که دانش آموزان آنچه را که قبلاً سعی در حفظ آن داشتند در عمل تجربه کردند و بنابراین به سطوح بالاتری از یادگیری دست یافتند. تجربه کار تیمی درس پژوهی این هدیه را به ارمغان آورد که به کمک هم فکری و تعامل و انگیزه ای که تیم ایجاد کرد توانستیم چشم‌هایمان را بر روی یادگیری‌ها و داشته های قبلی خود ببندیم و پذیرای داشته‌های جدید باشیم.

۴. تجربه ای از درس پژوهی در درس مطالعات اجتماعی

اعضای تیم درس پژوهی: نرگس روزبهانی، طاهره روزبهانی، نرگس موسیوند، سارا خزائی و پروانه معظمی
مدرسه حجاب منطقه بروجرد استان لرستان

در ارتباط با درس دوم مطالعات نهم که یکی از مباحث آن "حرکت وضعی زمین" است با تعدادی از همکاران هم رشته گروه درس پژوهی تشکیل داده تا بتوانیم با همفکری یکدیگر روشی مناسب تر برای تدریس و تفهیم این مبحث به دانش آموزان بیابیم. در اولین تدریسی که توسط یکی از همکاران داشتیم مبحث مربوطه در کنار مباحث دیگر درس بدین شکل توضیح داده شد: "ما هر روز در آسمان، خورشید را می‌بینیم که از مشرق طلوع می‌کند. هنگام ظهر، خورشید تقریباً بالای سر ماست و هنگام عصر رفته رفته به سمت مغرب حرکت و در آن سمت غروب می‌کند. این خورشید نیست که جابه‌جا می‌شود بلکه زمین است که در هر ۲۴ ساعت یکبار به دور محور خود می‌چرخد که به آن حرکت وضعی می‌گویند." مطلب ارائه شده هر چند در ظاهر برای دانش آموزان قابل فهم به نظر می‌رسید ولی اعضای تیم به این نتیجه رسیدیم که با انجام آزمایشی می‌توانیم فهم آن را برای دانش آموزان ملموس‌تر کنیم. به دانش آموزان توضیح داده شد که به دلیل حرکت وضعی زمین، خورشید پس از هر طلوع و طی مسافتی ظاهری در آسمان غروب می‌کند. با استفاده از این مطلب می‌توان حرکت زمین را اثبات کرد و حتی سرعت آن را اندازه گرفت.

نوشته ی جسیکا لاهی

ترجمه ی زهرا ملکی

مری هلن ایموردینو یانگ ، قبل از این که یک دانشمند عصب شناسی شود ، معلم علوم پایه ی هفتم در مدرسه ای خارج از شهر بوستون بود. یک سال در دوره ای که تنش قومی و نژادی در مدرسه حکم فرما بود، او تلاش کرد تا دانش آموزانش را در درسی درباره ی تکامل بشر درگیر کند. پس از چند روز بی توجهی و مقاومت کامل نسبت به تدریس خانم ایموردینویانگ ، سرانجام یک دانش آموز سوالی پرسید که تدریس این معلم و مسیر شغلی او را برای همیشه تغییر داد. او پرسید: "چرا همیشه انسان های اولیه با پوست تیره نشان داده شده اند؟" با این سوال که مفاهیم انتزاعی تکامل بشر را به تجربیات کاملاً عینی و شخصی تنش قومی در مدرسه وصل می کرد، مقاومت دانش آموزان به تدریس راهی به سمت رغبت و تمایل پیدا کرد. او همان طور که ارتباط بین اثرات نور خورشید استوایی ، ملانین و رنگ پوست را توضیح داد، به چگونگی تغییر تکاملی و نتیجه ی جغرافیایی در مشخصات گوناگون بشری نیز پرداخت. علاقه در این روند شکوفا شد و امری تعجب برانگیز رخ داد: دانش آموزان او شروع به یادگیری کردند.

دکتر ایموردینو یانگ در حال بازگو کردن این داستان در دفترش در موسسه ی خلاقیت دانشگاه جنوب کالیفرنیا ، چشمانش برق می زد. اکنون او به عنوان یک دانشیار آموزش و پرورش، روانشناس و عصب شناس متوجه است که چرا دانش آموزانش از بی علاقه به درگیر شدن و سرانجام به یادگیری عمیق و پرمعنی، تغییر جهت دادند. دانش آموزانش به این دلیل یاد گرفتند که به طور احساسی درگیر موردی شدند که ارتباط شخصی با آن ها داشت. دکتر ایموردینو یانگ گفت احساس برای یادگیری ضروری

است و نباید دست کم گرفته شود یا با گرایش سوء تعبیر شود و یا فقط به عنوان (E) در SEI یعنی یادگیری احساسی اجتماعی، در نظر گرفته شود. احساسات جایی که یادگیری شروع می شود وجود دارد و نیز جایی که یادگیری تمام شود و اغلب هم به همین صورت است. وی افزود : بطور تحت اللفظی و زیست عصبی غیر ممکن است درباره ی چیزی که اهمیت برایتان ندارد عمیقاً فکر کنید. دکتر ایموردینویانگ در کتابش تحت عنوان "احساسات، یادگیری و مغز" می نویسد: "این قانون حتی در رشته ها و موضوعات درسی نیز صادق می باشد. حتی در رشته های دانشگاهی که به طور سنتی غیر احساسی در نظر گرفته می شوند نظیر فیزیک، مهندسی یا ریاضی نیز درک عمیق بستگی به این دارد که ارتباط های احساسی بین مفاهیم ایجاد شود."

به عنوان یک معلم می دانم که درگیر کردن احساسات یک دانش آموز در ظاهر چگونه است؛ اما دکتر ایموردینو یانگ به من نشان داد که با این کار درون دانش آموز چه اتفاقی می افتد. او این کار را با اسکنری که عملکرد مغز را در زمان واقعی نشان می دهد، یعنی MRI عملکردی، انجام داد.

او گفت: «وقتی دانش آموزان بطور احساسی درگیر می شوند ما فعالیت هایی را در اطراف قشر مغز و نیز در مناطقی که درگیر ادراک، حافظه و مفهوم سازی هستند یا حتی تمام راه های پایین تر به مرکز مغز، می بینیم.»

۵. تجربه ای از درس پژوهی در درس فرهنگ و هنر

اعضای تیم درس پژوهی: مستوره ابراهیمی، معصومه عبدالملکی، مژگان عبدالملکی و لیلا شرف بیانی

مدرسه ۱۳ آبان منطقه قروه استان کردستان

در پروژه درس پژوهی که دو نفر از همکاران درس فرهنگ و هنر به همراه مدیر و معاون مدرسه داشتیم در یافتن روشی مناسب برای تدریس مبحث "تصویر سازی کتاب کودک" کتاب پایه هشتم به هم فکری با یکدیگر اقدام نمودیم. با ارائه طرح درسی مشترک به تدریس اول پرداختیم. در این تدریس تصمیم گرفتیم برای پرورش دانش آموزانی با تفکر خلاق در درس تصویرسازی کتاب کودک، صفحه ۴۹ کتاب فرهنگ و هنر هشتم، یکی از ۴ تصویر خواسته شده (رنگ های گرم، سرد، سیاه و سفید و ...) را به موضوع ارائه آثار خلاقانه اختصاص دهیم. اما در پایان متوجه شدیم دانش آموزان در ایجاد تصاویر خلاقانه بیشتر آثار خود را با ایجاد خط و سطح های متنوع و گوناگون انجام داده اند. این طرح ها هر چند خلاقانه بودند ولی اکثر دانش آموزان از همان روشی که دبیر برای آنان توضیح داده بود استفاده کرده بودند. در واقع پس از پایان تدریس اول با مسئله دیگر و واضح تری روبرو شده بودیم که حل آن نیاز به بازاندیشی در شیوه تدریس قبلی بود. از این رو با تبادل نظر و همفکری، در تدریس دوم که ایده استفاده از

گونه های خانم ایمر دینو یانگ همانطور که به توضیح درباره ی حیاتی بودن احساس در یادگیری با کیفیت بالا ادامه می داد، سرخ می شد، چشمانش برق میزد و دستانش در حال حرکت و اشاره بود. اشتیاق او به این موضوع هنگام آماده کردن برگه های مطالعاتی، نقل قول ها و تصاویری که می خواست طی آن دو ساعت در دفترش به من نشان داده و یاد دهد، کاملا مشهود بود.

معلم بزرگ می فهمند که بهترین و ماندنی ترین یادگیری هنگامی اتفاق می افتد که محتوا جرقه ی علاقه را روشن کرده باشد، وقتی که محتوا به زندگی کودک مربوط باشد و نیز هنگامی که دانش آموزان پیوندی احساسی بین موضوع در دستشان یا معلم مقابل خود، شکل دهند.

یادگیری پرمعنی هنگامی رخ می دهد که معلم قادر باشند ارتباط احساسی با مفاهیم، ایده ها یا مهارت های نظری (انتزاعی) ایجاد کنند. ایجاد این ارتباط احساسی ممکن است

کاری مایوس کننده به نظر برسد ، اما تحقیقات نشان داده است که سرمایه گذاری در این زمینه سود چشمگیری را از لحاظ «افزایش یاد گیری و نمرات بهتر» به دست می آورد.

وقتی که معلم برای یادگیری دوست داشتن ها ، دوست نداشتن ها و علایق شخصی دانش آموزان خود وقت بگذارند، چه با موضوعات قومی آمیخته شده باشد یا کار بعد از مدرسه

ویا رویاها و اهداف آنها ، یادگیری بهتر می شود. من این کار را چند سال پیش تجربه کردم وقتی که ولی یک دانش آموز از

من پرسید چطور می شود دخترش را به مدرسه علاقمند سازد. دختر آرزو داشت مانند پدر و پدر بزرگش یک کارگر مزرعه گاوداری شود و احساس می کرد که کلاس ها با آرزویش غیر مرتبط هستند با این حال پس از کمی فکر کردن و خلاقیت ما هر دو متوجه شدیم که مزرعه ی گاوداری یک آزمایشگاه کامل است، از زیست شناسی گرفته تا ریاضی، شیمی تا هندسه ، تاریخ تا حکمرانی ؛ تمام این موضوعات به زندگی یک کارگر مزرعه ی گاوداری مربوط است و برای آن مهم می باشد. هنگامی که کاتالوگ برای IVF یعنی اسپرم آماده ی گاو نر برایش فرستاده شود ، نیاز خواهد داشت که درباره ویژگی تولید بازگشتی و غالب آگاهی داشته باشد، او می بایست شیمی خاک، میکروبیولوژی، گیاه شناسی و هندسه ی چرخشی گله تا آنجایی که به زمین مربوط است و نیز واقعیت های سیاسی و مالی نگهداری یک مزرعه ی گاوداری مناسب برای رشد و ترقی به عنوان یک صنعت، را درک کند.

هنگامی که معلم یادگیری را به طور شخصی مربوط به دانش آموزان می کنند نتیجه ی ارتباط احساسی که حاصل می شود، همان چیزی است که یکسان بودن موضوع تکراری و سطحی را از آموزش و پرورش عالی که با یادگیری برتر و بادوام همراه است ، متمایز می کند. با توجه به اینکه در آموزش و پرورش هیچ توپ نقره ای وجود ندارد در گیر کردن احساسات و شخصی سازی ابزاری است که می تواند تجربه ی آموزشی هر کودکی را در هر مدرسه ای ارتقا دهد .

عکس از داود نوروزی

مسجد جامع قزوین